Téma: Základní pojmy práva

Předmět: Právo

Zaslal(a): AnetaK

Právo

- je soubor platných právních norem, tj. příkazů, zákazů a dovolení (obecně pravidel), jimiž právotvorné společenství upravuje přípustné chování a vzájemné vztahy svých členů.
- Právo je jedním ze sociálních systémů.

Teorie práva

- Je vědní obor zabývající se pozitivním právem a právní filozofií. Předmětem teorie práva je veškeré právní jevy. Tedy především samotné právo jakožto normativní systém, tedy jako množina právních norem (objektivní právo). Dále se zabývá právními vztahy. Zabývá se také pozicí práva ve společnosti, společenským působením práva, kulturou práva a vztahem práva a člověka (právní antropologie). Zvláštní otázkou je vztah státu a práva.

Právní norma

- Je označení pro jeden obecný příkaz, zákaz nebo dovolení vyplývající z právního řádu včetně nástrojů a zmocnění k jeho dosažení nebo vymáhání. Zpravidla právní předpis (například zákon, vyhláška apod.) obsahuje mnoho právních norem, některé právní předpisy neobsahují žádnou právní normu nebo obsahují jen neúplné právní normy.

Struktura právní normy

- Právní norma zpravidla bývá pojímána jako soustava tří navazujících složek (částí): dispozice, hypotézy a sankce, uspořádaných jako konjunkce dvou podmíněných vět: (Jestliže je splněna hypotéza, vzniká tím závazek nebo oprávnění uvedené v dispozici) a (jestliže je splněna hypotéza a nebyl splněn závazek v dispozici, pak vzniká sankční oprávnění nebo závazek)

Hypotéza

- Je část právní normy, která stanoví podmínky, za nichž nastane dispozice a popř.sankce. V hypotéze je zejména vymezen okruh adresátů normy, její časová působnost a jsou tu právní skutečnosti.

Dispozice

- Vlastní pravidlo chování je jádrem normy. Nalezneme zde jednotlivé modality chování: příkaz, zákaz, dovolení a z hlediska adresáta oprávnění a povinnost.

Sankce

- Část právní normy, v níž je stanovena újma (postih) za porušení právních povinností stanovených v dispozici právní normy.

Pozitivní (objektivní) právo

- právo, které lze odvodit ze v dané době platného systému právních norem, vesměs psaných (tzv. psané právo neboli ius scriptum). Jeho protikladem je právo přirozené.Toto právo není však ani úplné, protože pozitivní právo nemůže zachytit všechny myslitelné situace, které v reálném životě vznikají, ani nutně spravedlivé, neboť obecně formulovaná právní norma může být v případě konkrétní aplikace právem pociťována jako příliš tvrdá.

Subjektivní právo

- Pro subjektivní právo někteří právní teoretici používají termínu **oprávnění**, avšak tento výraz nelze pokládat za zcela synonymní a šťastně zvolený, neboť asociuje představu, že oprávnění bylo někým uděleno, kdežto subjektivní právo může být inherentní – vrozené (např. právo na život nebo právo na zabezpečení ve stáří). **Subjektivní právo** znamená právo, které někomu svědčí nebo může svědčit (např. právo na důchod, právo přednosti v jízdě apod.), kdežto **objektivní právo** je právo jako takové, tzn. právní řád, platné právo.

Hledisko de lege lata

- De lege lata znamená uvažovat o problému z hlediska zákona či úpravy již přijaté, a tedy případně kritizovat obsah platných předpisů, poukazovat na nejasnosti jejich dikce a významu a zabývat se problémem jejich systematického zařazení ve stávajícím právním řádu.

Hledisko de lege ferenda

- De lege ferenda označuje námět pro přípravu nové právní úpravy, diskusi o její potřebnosti a smyslu, popřípadě kritiku navrhovaných osnov koncipovaných či renovovaných zákonů.

Platnost a účinnost právních norem, působnost právních norem (časová, prostorová, osobní) – PN = obecně závazná pravidla lidského chování, stanovená nebo uznaná státem, jejichž porušení stát sankcionuje. Jsou základním elementem právního systému. Právní normy nejsou zcela shodné s jednotlivými ustanoveními zákonů.

- Rysy PN: Závaznost, Formální určitost, Obecnost, Vynutitelnost.
- Působení PN se rozumí vymezení rozsahu realizace a aplikace PN.

Rozlišují se 4 roviny působnosti PN:

- Věcná působnost
- Prostorová působnost
- Osobní působnost
- Časová působnost

Derogace právních předpisů

Derogace označuje v právu zrušení právního předpisu nebo jeho části v důsledku nové právní úpravy. K derogaci může dojít buď explicitně („zrušuje se zákon č. 12/1980 Sb.“), implicitně („zrušují se všechny dosavadní předpisy o státní arbitráži“) nebo nepřímo tím, že nový předpis použití předpisu dosavadního vyloučí (v tomto smyslu se někdy hovoří o **abrogaci**). V zájmu právní jistoty by se měly právní předpisy vždy zrušovat explicitně, jinak mohou vznikat spory, zda určitá právní norma je nebo není součástí právního řádu (k tomu došlo např. u zákona o prvorepublikovém Nejvyšším správním soudu, který byl sice implicitně zrušen zákonem o státní prokuratuře, ale nebylo jasné, zda se derogace týká i části upravující řešení kompetenčních sporů).

Interpretace (výklad práva)-podle interpreta

Interpretací práva se rozumí výklad práva (tj. právního textu – zákonů, atd.). Cílem je objasnit smysl textu, který vystupuje jako objekt interpretace. Interpretace nemusí sledovat praktic.účely, ale může být prováděna i z důvodů pedagogických a vědeckých. Subjektem interpretace může být každý člověk se základní rozumovou dispozicí a schopností číst a pochopit smysl textu. Při výkladu se používají různé metody interpretace (jazykového, logického, systematického výkladu, atd..). Smyslem interpretace v oblasti práva není zjištění smyslu určitých ustanovení zákonů, ale pokud možno zajistit v zásadě jednotný postup soudů a jiných orgánů aplikujících právní normy. Objektem interpretace v právní činnosti je především normativní text. Sekundárním objektem interpretace mohou být právní skutečnosti (smlouvy, statuty).

Několik druhů interpretace:

- 1.) výklad autentický (legální) – je výkladem obecně závazným
- 2.) Výklad soudní – má dvě formy a)výklad sloužící ke sjednocení judikatury , b)výklad, o který se opírá pravomocné rozhodnutí v konkrétní věci.
- 3.) výklad vědecký (doktrinální) –je podáván právní vědou
- 4.) konstantní výklad

Metody výkladu práva

- Při výkladu se používají různé metody interpretace (jazykového, logického, systematického, historického, teleologického a komparativního výkladu).

Právní vědomí

- Vlastní představa o právu, resp. o tom, na co máme právo. (je teoreticky na právu nezávislá) – řídí se jí většina lidí – v některých případech je ale nutné znát platné právo. Je to vlastně systém hodnocení lidského chování, který toto chování může z hlediska oprávněnosti či neoprávněnosti hodnotit stejně, ale také odlišně než platné právo. U platného práva se říká: „de lege lata“ (právo platí), u právního vědomí: „de lege ferenda“ (mělo by platit jako právo, ačkoli buď platí nebo neplatí). Každý člověk může mít své vlastní (odlišné od ostatních lidí) právní vědomí.

Prameny práva – Pramen práva je pojem o více významech. Vyjadřuje vnější formu, obsah a zdroj PN:

- ve formálním smyslu (vnější norma) – formy, které obsahují PN, dodávají pravidlům charakter práva (souvisí s určitostí PN)
- v materiálním smyslu (obsah) – jsou to zdroje obsahu práva, zdroje, odkud se právo bere – např.vývoj společnosti, civilizace – jsou to určité zájmy, které se do obsahu práva promítají
- gnoseologie pojetí (zdroj) – prameny poznání práva. Jedná se o všechny informace, které nalezneme. Nejsou to jen zákony precedenty, ale i všechna rozhodnutí, smlouvy, právní literatura.

Přehled pramenů práva ve formálním smyslu:

- právní předpisy – normativní právní akty
- normativní právní smlouvy
- soudní precedenty
- právní obyčeje

Normativní právní akty – je to forma rozhodnutí státního orgánu, které obsahuje právní normy jako předem daná pravidla chování.

Právo psané – právní předpis – nositel právních norem. Formální znaky práv.předpisu:

- pravomoc orgánu, který pr.předpis vydal
- zákonný postup
- náležitá forma publikace

Právní obyčeje – jsou nejstarším pramenem práva.Dnes jsou méně významné. Obyčejové právo začíná ustupovat psanému právu na počátku 19.století, ale v určitých oblastech Evropy až ve 20.stol.Vznikají spontánně, netvoří se cílevědomě. Opakováním činnosti se vytvoří tradice, zvyk a tento je obecně uznáván za správné řešení případu. Jedná se o nepsané právo, a tím se dostává do konfliktu s formální určitostí právní normy.

Mají 2 rysy:

- usus longaevus – zvyk dlouhodobě zažitý a užívaný
- opinio necessitatis – zvyk obecně uznávaný, uznán a sankciován státem.

Soudní precedenty – jedná se o rozhodnutí soudů, která jsou prvotním (originálním) řešením případů dosud právem neupravených. Tato rozhodnutí jsou pak závazná pro obdobné případy.

Nesou dva znaky:

- originálnost (původnost) – neopírají se o jiné prameny práva
- formální závaznost (obecná závaznost)

Kontinentální systém precedenty jako pramen práva neuznává. Je to typický pramen práva v angloamerické kultuře. V Anglii pomalu precedenty ustupují zákonům /pokud existují). Každý soud nižší se musí řídit rozhodnutím soudu vyššího. Existuje zde nepsaná, obyčejová Ústava.

Precedent

- Je vlastně individuální právní akt – rozhodnutí, které řeší konkrétní případ.

Individuální právní akt

- Projev vůle orgánů veřejné moci v souladu s právem. Jedná se o výsledek aplikace práva (tj. uskutečňování práva státními orgány, zejména rozhodovací činností). Pro individuální právní akty platí presumpce správností (domněnka správnost) – pokud není dokázán opak, je akt platní, i když je vadný (pro právní úkony tato domněnka neplatí). (pr.úkon- spočívá v projevu vůle fyzické nebo právnické os., se kterými právo spojuje vznik, změnu či zánik práv a povinností.).

Indiv. pr. akty:

- konstitutivní – jsou právními skutečnostmi
- deklaratorní – nejsou právními skutečnostmi